

HOTĂRÂREA CURȚII
10 iulie 2003*

**Booker Aquaculture Ltd și Hydro Seafood GSP Ltd
împotriva
The Scottish Ministers**

(cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare, formulată de Court of Session)

„Directiva 93/53/CEE – Distrugerea stocurilor de pește infectat cu septicemie hemoragică virală (SHV) și cu anemia infecțioasă a somonului (AIS) – Despăgubire – Obligații ale statului membru – Protecția drepturilor fundamentale, în special a dreptului de proprietate – Validitatea Directivei 93/53”

În cauzele conexe C-20/00 și C-64/00,

având ca obiect cereri adresate Curții, în temeiul articolului 234 din Tratatul CE, de către Court of Session (Scotland) (Regatul Unit), de pronunțare, în litigiile pendente în fața acestei instanțe, între

Booker Aquaculture Ltd, desfășurându-și activitatea sub denumirea „Marine Harvest McConnell” (C-20/00),

Hydro Seafood GSP Ltd (C-64/00)

și

The Scottish Ministers,

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea principiilor dreptului comunitar referitoare la protecția drepturilor fundamentale, în special a dreptului de proprietate, precum și privind validitatea Directivei 93/53/CEE a Consiliului din 24 iunie 1993 de stabilire a unor măsuri comunitare minime pentru controlul anumitor boli ale peștilor (JO L 175, p. 23, Ediție specială, 03/vol. 13, p. 54),

CURTEA,

compusă din domnul G. C. Rodríguez Iglesias, președinte, domnii J.-P. Puissochet, R. Schintgen și C. W. A. Timmermans, președinți de cameră, domnii C. Gulmann, D. A. O. Edward și A. La Pergola, doamnele F. Macken (raportor) și N. Colneric, domnii S. von Bahr și J. N. Cunha Rodrigues, judecători,

avocat general: domnul J. Mischo,
grefier: domnul H. A. Rühl, administrator principal,

după examinarea observațiilor scrise prezentate:

– pentru Booker Aquaculture Ltd, de domnii P. S. Hodge, QC și J. Mure, advocate, mandatați de către Steedman Ramage, solicitors,

*Limba de procedură: engleza.

- pentru Hydro Seafood GSP Ltd, de domnii A. O’Neill, QC și E. Creally, advocate, mandatați de către McClure Naismith, solicitors,
- pentru The Scottish Ministers, de doamna R. Magrill, în calitate de agent și de către Lord Advocate C. Boyd, QC, asistați de domnul N. Paines, QC, precum și de doamna L. Dunlop, advocate,
- pentru Guvernul Regatului Unit, de către doamna R. Magrill, în calitate de agent, asistată de domnul N. Paines, QC,
- pentru guvernul francez, de doamnele C. Vasak și K. Rispal-Bellanger, în calitate de agenți,
- pentru guvernul italian, de domnul U. Leanza, în calitate de agent, asistat de doamna F. Quadri, Avvocato dello Stato,
- pentru Guvernul Țărilor de Jos, de domnul M. A. Fierstra, în calitate de agent,
- pentru guvernul norvegian, de doamna M. Djupesland, în calitate de agent,
- pentru Consiliul Uniunii Europene, de domnul J. Carbery, în calitate de agent,
- pentru Comisia Comunităților Europene, de domnii G. Berscheid și K. Fitch, în calitate de agenți,

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale Booker Aquaculture Ltd, reprezentată de domnii P. S. Hodge și J. Mure, ale Hydro Seafood GSP Ltd, reprezentată de domnii A. O’Neill și E. Creally, ale The Scottish Ministers, reprezentați de domnul N. Paines și doamna L. Dunlop, ale Guvernului Regatului Unit, reprezentat de doamna G. Amodeo, în calitate de agent, asistată de domnul N. Paines, ale guvernului italian, reprezentat de doamna F. Quadri, ale Consiliului, reprezentat de domnul J. Carbery, și ale Comisiei, reprezentată de domnul K. Fitch, în ședința din 15 mai 2001,

după ascultarea concluziilor avocatului general, prezentate în ședința din 20 septembrie 2001,

pronunță prezenta

Hotărâre

1. Prin ordonanțele din 11 ianuarie 2000 (C-20/00) și 18 februarie 2000 (C-64/00), primate de Curte la 24 ianuarie și, respectiv, 28 februarie 2000, Court of Session (Scotland) a adresat, în temeiul articolului 234 din Tratatul CE, mai multe întrebări preliminare privind interpretarea principiilor dreptului comunitar referitoare la protecția drepturilor fundamentale, în special a dreptului de proprietate, precum și privind validitatea Directivei 93/53/CEE a Consiliului din 24 iunie 1993 de stabilire a unor măsuri comunitare minime pentru controlul anumitor boli ale peștilor (JO L 175, p. 23, Ediție specială, 03/vol. 13, p. 54).
2. Aceste întrebări au fost adresate în cadrul a două litigii între Booker Aquaculture Ltd (denumită în continuare „Booker”) și, respectiv, Hydro Seafood GSP Ltd (denumită în continuare „Hydro Seafood”) și Scottish Ministers.

3. Prin ordonanța președintelui Curții din 10 mai 2000, cauzele C-20/00 și C-64/00 au fost conexe în scopul procedurii scrise, al procedurii orale și al pronunțării hotărârii.

Cadrul juridic

Legislația comunitară

Directiva 91/67/CEE

4. Articolul 3 alineatele (1) - (3) din Directiva 91/67/CEE a Consiliului din 28 ianuarie 1991 privind condițiile de sănătate animală care reglementează introducerea pe piață a animalelor și a produselor de acvacultură (JO L 46, p. 1, Ediție specială, 03/vol. 9, p. 126), astfel cum a fost modificată prin Directiva 93/54/CEE a Consiliului din 24 iunie 1993 (JO L 175, p. 34, Ediție specială, 03/vol. 13, p. 66), prevede:

„(1) Introducerea pe piață a animalelor de acvacultură este supusă următoarelor cerințe generale:

(a) acestea nu trebuie să prezinte niciun semn clinic de boală în ziua încărcării;

(b) acestea nu trebuie să fie destinate distrugerii sau sacrificării în cadrul unui plan de eradicare a unei boli menționate la Anexa A;

(c) nu trebuie să provină dintr-o exploatație care face obiectul unei interdicții din motive de sănătate animală și nu trebuie să fi fost în contact cu animale care provin din asemenea exploatații, în special din exploatații care fac obiectul măsurilor de control în contextul Directivei 93/53/CEE [...]

[...]

(3) Pentru a fi introduse pe piață, produsele de acvacultură destinate consumului trebuie să provină de la animale care răspund cerințelor stabilite la alineatul (1) litera (a).”

5. Articolul 2 alineatele (1) - (3) din Directiva 91/67 modificată prevede:

„În sensul prezentei directive, se înțelege prin:

(1) „animale de acvacultură”: peștii [...] vii provenite dintr-o exploatație, inclusiv cele sălbatice, destinate unei exploatații;

(2) „produse de acvacultură”: produsele provenite de la animale de acvacultură, fie că sunt destinate creșterii, cum ar fi icrele și gameții sau consumului uman;

(3) „pești [...]”: orice pește [...], oricare ar fi stadiul său de dezvoltare”

6. Anexa A la Directiva 91/67 modificată, intitulată „Lista bolilor/agenților patogeni ai peștilor, moluștelor și crustaceelor”, enumeră anumite boli în coloana 1 și desemnează pentru acestea, în coloana 2, speciile care sunt sensibile la respectivele boli. Lista I din această anexă conține în coloana 1 numai o boală, anemia infecțioasă a somonului (denumită în continuare „AIS”) și indică, în coloana 2, somonul de Atlantic drept specia care este sensibilă la aceasta. Septicemia hemoragică virală (denumită în continuare „SHV”) este una dintre bolile

enumerare în coloana 1 din Lista II din această anexă și calcanul este menționat în coloana 2 din aceeași listă printre speciile sensibile la această boală.

7. Distincția între Listele I și II din această anexă, precum și diferența în privința tratamentului rezervat bolilor care figurează în aceasta se justifică prin faptul că bolile menționate în Lista I (denumite în continuare „bolile din Lista I”) nu erau endemice în Comunitate, în timp ce bolile menționate în Lista II (denumite în continuare „bolile din Lista II”) erau deja prezente în anumite părți ale teritoriului Comunității.
8. Articolul 5 din Directiva 91/67 modificată definește procedura care trebuie urmată pentru a obține autorizarea unei zone de pe teritoriul Comunității, în care una sau mai multe dintre bolile din Lista II sunt absente (denumită în continuare „zona autorizată”). Articolul 6 din această directivă instituie o procedură similară pentru exploatațile situate în zone neautorizate (denumite în continuare „exploatațile autorizate”).
9. Criteriile care se aplică autorizării unei zone sunt definite în Anexa B la Directiva 91/67 modificată. Anexa C la această directivă conține dispoziții similare pentru autorizarea exploataților.
10. Articolul 7 alineatul (1) din Directiva 91/67 modificată este redactat după cum urmează:

„Introducerea pe piață a peștilor vii, din speciile sensibile prevăzute la Anexa A coloana (2) Lista II, a ouălor sau a gameșilor lor, se supune următoarelor garanții suplimentare:

(a) în cazul în care sunt destinați introducerii într-o zonă autorizată, peștii trebuie, în conformitate cu articolul 11, să fie însoțiți de un document de transport conform modelului stabilit în Anexa E capitolul 1 sau 2, care să ateste că provin dintr-o zonă sau dintr-o exploatație autorizată [...];

(b) în cazul în care sunt destinați introducerii într-o exploatație autorizată care, chiar în cazul în care se situează într-o zonă neautorizată, îndeplinește condițiile stabilite în Anexa C punctul I, peștii trebuie, în conformitate cu articolul 11, să fie însoțiți de un document de transport conform modelului prevăzut în Anexa E capitolul 1 sau 2, care să ateste că provin dintr-o zonă sau dintr-o exploatație autorizată cu aceeași stare de sănătate ca și exploatația de destinație.”

11. În temeiul articolului 9 alineatul (1) din Directiva 91/67 modificată:

„Introducerea pe piață, pentru consumul uman, a animalelor sau produselor de acvacultură originare dintr-o zonă neautorizată într-o zonă autorizată este supusă următoarelor cerințe:

(1) Peștii sensibili la bolile menționate la Anexa A coloana 1 Lista II trebuie sacrificați și eviscerați înainte de expediere. Cu toate acestea, în așteptarea rezultatelor revizuirii prevăzute la articolul 28, eviscerarea nu este obligatorie în cazul în care peștii provin dintr-o exploatație autorizată, situată într-o zonă neautorizată. Se pot adopta derogări de la acest principiu, în conformitate cu procedura prevăzută la articolul 26. În așteptarea acestei decizii, normele interne se aplică în continuare, în conformitate cu dispozițiile generale ale tratatului”.

12. Astfel, rezultă din dispozițiile Directivei 91/67 modificată că cerința conform căreia peștii trebuie să fie originari dintr-o zonă autorizată sau dintr-o exploatație autorizată pentru a fi introduși pe piață vii se aplică în ceea ce privește speciile sensibile la bolile din Lista II, inclusiv SHV, dar nu în ceea ce privește bolile din Lista I, adică AIS. Peștii din specii

sensibile la boli din Lista II, care nu provin dintr-o zonă autorizată și nici dintr-o exploatație autorizată, pot fi admiși într-o zonă autorizată numai în cazul în care au fost sacrificați și eviscerați înainte de expediere.

Decizia 92/538/CEE

13. Zonele Marii Britanii și Irlandei de Nord au fost autorizate în ceea ce privește necroza hematopoietică infecțioasă și SHV în conformitate cu Decizia 92/538/CEE a Comisiei din 9 noiembrie 1992 (JO L 347, p. 67).

Directiva 93/53

14. Directiva 93/53 se aplică bolilor din Listele I și II. Aceasta prevede în al doisprezecelea considerent:

„[...] Decizia 90/424/CEE a Consiliului din 26 iunie 1990 privind cheltuielile în domeniul veterinar [...], în special articolul 5, se aplică în eventualitatea izbucnirii uneia dintre bolile menționate de Anexa A la Directiva 91/67/CEE”.

15. Articolul 3 din Directiva 93/53 impune statelor membre înregistrarea exploatațiilor care cresc sau țin pești sensibili la bolile din Listele I și II. În temeiul articolului 4, acestea trebuie să asigure obligativitatea notificării oricărui caz în care se suspectează existența unei asemenea boli.

16. Articolul 5 din aceeași directivă se referă la situația în care peștii sunt suspectați de contaminare cu o boală din Lista I. În acest caz, dispoziția în cauză prevede adoptarea de diferite măsuri, printre care un recensământ oficial al tuturor speciilor și categoriilor de pești, stabilirea unei zone de protecție în jurul exploatației afectate, îndepărtarea peștilor morți sau a organelor comestibile ale acestora sub supravegherea unui serviciu oficial, utilizarea unor mijloace adecvate de dezinfectare la intrarea și ieșirea din exploatație, precum și o anchetă epizootică.

17. Articolul 6 din Directiva 93/53 prevede:

„De îndată ce s-a confirmat oficial prezența unei boli din Lista I, statele membre se asigură că serviciul oficial solicită aplicarea următoarelor măsuri, în afară de măsurile prevăzute la articolul 5 alineatul (2):

(a) într-o crescătorie infectată:

– peștele trebuie îndepărtat imediat;

– în cazul crescătoriilor interne, bazinele trebuie drenate în scopul curățării și dezinfectării;

– icrele și gameții, peștii morți sau care manifestă semne de boală sunt considerați ca material cu grad ridicat de risc și trebuie distruși sub supravegherea serviciului oficial, în conformitate cu Directiva 90/667/CEE [...];

– peștii vii sunt, de asemenea, fie sacrificați și distruși sub supravegherea serviciului oficial în conformitate cu Directiva 90/667/CEE, fie, în cazul peștelui care a atins dimensiunile de comercializare și nu manifestă semne clinice de boală, sacrificați sub supravegherea

serviciului oficial pentru introducerea pe piață sau pentru transformarea în scopul consumului populației.

În acest din urmă caz, serviciul oficial se asigură că peștele este de îndată sacrificat și eviscerat, că aceste operațiuni sunt efectuate în condiții care să prevină răspândirea agenților patogeni, că deșeurile de pește și organele comestibile sunt considerate material cu grad ridicat de risc și sunt supuse unui tratament de distrugere a agenților patogeni în conformitate cu Directiva 90/667/CEE și că apa folosită este supusă unui tratament care să inactiveze orice agenți patogeni pe care i-ar putea conține;

– după îndepărtarea peștelui, icrelor și gameților, bazinele, echipamentele și orice material susceptibil de a fi contaminat trebuie curățat și dezinfectat cât mai curând posibil, urmându-se instrucțiunile stabilite de serviciul oficial pentru a se elimina orice risc ca virusul bolii să se răspândească sau să supraviețuiască. Procedurile de curățare și dezinfectare ale unei crescătorii infectate sunt stabilite în conformitate cu procedura prevăzută la articolul 19;

– orice substanță care ar putea fi contaminată, prevăzută la articolul 5 alineatul (2) litera (d), trebuie distrusă sau tratată astfel încât să se asigure distrugerea oricărui agent patogen prezent;

– trebuie efectuată o investigație epizootică în conformitate cu articolul 8 alineatul (1) și trebuie aplicate prevederile articolului 8 alineatul (4); această investigație trebuie să includă prelevarea de probe pentru examinarea de laborator;

(b) toate crescătoriile situate în arii de captare a apei sau în zona de coastă în care este situată crescătoria infectată sunt supuse inspecțiilor sanitare; în cazul în care aceste inspecții au rezultat pozitiv, se aplică măsurile prevăzute la litera (a) din prezentul paragraf;

(c) repopularea crescătoriei se autorizează de către serviciul oficial în urma unei inspecții cu rezultate satisfăcătoare a operațiunilor de curățare și dezinfectare și la sfârșitul unei perioade considerate adecvate de către serviciul oficial pentru asigurarea eradicării agentului patogen și a altor posibile infecții din aceeași zonă de captare a apei;

(d) în cazul în care aplicarea măsurilor prezentate la articolul 5 alineatul (2) literele (a), (b), (c) și (d) prevăd cooperarea serviciilor oficiale ale altor state membre, serviciile oficiale ale statelor membre în cauză colaborează pentru a se asigura respectarea măsurilor prevăzute de prezentul articol.

După caz, se adoptă măsuri corespunzătoare în conformitate cu procedura prevăzută la articolul 19.”

18. Articolul 9 din Directiva 93/53 prevede:

„(1) În cazul în care o boală de pe Lista II este suspectată și/sau confirmată într-o zonă autorizată sau într-o crescătorie autorizată situată într-o zonă neautorizată, se efectuează o investigație epizootică în conformitate cu articolul 8. Statele membre care doresc să-și recâștige statutul definit în conformitate cu Directiva 91/67/CEE trebuie să se conformeze prevederilor Anexelor B și C la respectiva directivă.

(2) În cazul în care investigația epizootică relevă faptul că boala putea să fi fost introdusă dintr-o zonă autorizată sau din altă crescătorie autorizată sau putea să fi fost transferată în altă crescătorie autorizată ca urmare a circulației peștelui, icrelor și gameților, a vehiculelor sau

persoanelor ori în orice alt fel, aceste zone sau crescătorii sunt considerate suspecte și se aplică măsurile corespunzătoare.

(3) Cu toate acestea, serviciul oficial poate să autorizeze îngrășarea până la dimensiunea de comercializare a peștelui care urmează a fi sacrificat.”

19. Dispozițiile Anexei B la Directiva 91/67 modificată, menționate la articolul 9 alineatul (1) din Directiva 93/53, prevăd faptul că autorizația unei zone poate fi re acordată cu condiția ca, în special, toți peștii care există în exploatațile infectate să fie sacrificați și peștii infectați sau contaminați să fie eliminați.

20. În temeiul articolului 17 din Directiva 93/53:

„Condițiile care reglementează contribuția financiară a Comunității la măsurile legate de aplicarea prezentei directive sunt prevăzute de Decizia 90/424/CEE.”

21. Articolul 20 alineatul (2) din aceeași directivă prevede:

„Cu toate acestea, de la data prevăzută în alineatul (1), sub rezerva normelor generale din tratat, statele membre pot să mențină sau să aplice pe teritoriile lor prevederi mai stricte decât cele prevăzute de prezenta directivă. Acestea notifică Comisiei orice astfel de măsuri.”

Decizia 90/424/CEE

22. Decizia 90/424/CEE a Consiliului din 26 iunie 1990 privind anumite cheltuieli în domeniul veterinar (JO L 224, p. 19, Ediție specială, 03/vol. 8, p. 43), stabilește, în special, procedurile financiare de reglementare a contribuției Comunității, pe de o parte, la măsurile de urgență care se impun în cazul apariției bolilor enumerate la articolul 3 alineatul (1) din aceasta, precum și, pe de altă parte, la programele de eradicare și de monitorizare a bolilor menționate în lista din anexa la decizia respectivă. Aceasta prevede, pentru fiecare dintre aceste două aspecte, o contribuție financiară a Comunității la programele naționale de despăgubire a crescătorilor.

23. Lista bolilor care figurează la articolul 3 alineatul (1) din Decizia 90/424 nu conține nicio boală a peștilor. Totuși, aceasta poate fi completată, conform prevederii exprese de la articolul 5 alineatul (2) din această decizie, pentru a include boli care pot fi transmise la pește.

24. În plus, în temeiul articolului 3 alineatul (2) din Decizia 90/424, un stat membru poate beneficia de contribuția financiară a Comunității la măsurile de urgență care se impun în cazul apariției bolilor prevăzute la alineatul (1) din acest articol numai cu condiția ca măsurile aplicate imediat de către acest stat să includă, în special, cel puțin despăgubirea rapidă și adecvată a crescătorilor.

25. Singura boală a peștilor care este menționată în lista din anexa la Decizia 90/424 este necroza hematopoietică infecțioasă, care a fost adăugată la această listă prin Decizia 94/370/CE a Consiliului din 21 iunie 1994 (JO L 168, p. 31, Ediție specială, 03/vol. 15, p. 93).

Legislația națională

26. Directiva 91/67 a fost transpusă în Regatul Unit prin „Fish Health Regulations 1992” (Statutory Instrument 1992, nr. 3300).

27. Directiva 93/53 a fost transpusă în acest stat membru prin regulamente intitulate „Diseases of Fish (Control) Regulations 1994” (Statutory Instrument 1994, nr. 1447). Printre acestea, Regulamentele nr. 4 și 5 pun în aplicare măsurile comunitare minime de combatere a bolilor din Lista I. Acestea însărcinează ministrul competent să adopte hotărâri care impun aplicarea măsurilor prevăzute de Directiva 93/53.
28. La momentul adoptării Diseases of Fish (Control) Regulations 1994, nicio manifestare clinică sau vreun alt semn al existenței bolilor din Lista II nu s-a observat în Regatul Unit, care, prin urmare, beneficia, în această privință, de statutul de zonă autorizată. Acest stat membru a decis că orice apariție a uneia dintre aceste boli necesita aplicarea de măsuri similare celor pe care le-a impus Comunitatea pentru bolile din Lista I.
29. Prin urmare, Regulamentul nr. 7 din Diseases of Fish (Control) Regulations 1994 însărcinează ministrul competent să adopte hotărâri care impun aceleași măsuri în privința bolilor din Lista II ca și cele destinate combaterii bolilor din Lista I. Măsurile pe care ministrul este obligat să le adopte prin decret, în caz de epidemie de SHV confirmată într-o zonă autorizată, cuprind astfel:

„iii) distrugerea icrelor și gameților, a peștilor morți și a peștilor care manifestă semne clinice de boală, sub supravegherea ministrului și în conformitate cu dispozițiile Directivei 90/667/CEE;

iv) aa) omorârea și distrugerea tuturor peștilor vii, sub supravegherea ministrului și în conformitate cu dispozițiile Directivei 90/667/CEE sau

bb) sacrificarea, sub supravegherea ministrului, a tuturor peștilor vii, pentru comercializarea sau transformarea acestora în scopul consumului uman, cu condiția ca aceștia să fi atins o dimensiune de comercializare și să nu manifeste niciun semn clinic de boală”.

Faptele din acțiunile principale și întrebările preliminare

În cauza C-20/00

30. McConnell Salmon Ltd (denumită în continuare „MSL”) este o societate care a fost achiziționată de Booker în 1995 și în 1996. MSL a închiriat o crescătorie de calcani pe insula Gigha (Regatul Unit) în 1993. În același timp, aceasta achiziționase un stoc de calcani din clasele de vârstă 1991 și 1993. Ulterior, aceasta a introdus în crescătorie un stoc nou de calcani, din clasa de vârstă 1994. În perioada respectivă, exploatarea era situată într-o zonă autorizată în sensul Directivei 91/67 modificată.
31. În august 1994, a fost confirmat un focar de SHV în această exploatare și, în septembrie 1994, Secretary of State for Scotland a notificat MSL un decret (denumit în continuare „Decretul din 1994”) adoptat în temeiul Regulamentului nr. 7 din Diseases of Fish (Control) Regulations 1994.
32. În temeiul articolului 4 din Decretul din 1994:

„Fără a aduce atingere articolului 5, toți peștii vor fi omorâți, iar carcasele acestora distruse în conformitate cu dispozițiile Directivei 90/667/CEE a Consiliului, înțelegându-se că carcasele sau deșeurile de la acești pești vor fi eliminate într-un mod sau într-un loc aprobat în prealabil de către Secretary of State.”

33. Articolul 5 din același decret prevede:

„Peștii care, la data prezentului decret, au atins o dimensiune de comercializare pot fi sacrificați pentru a fi comercializați sau transformați în scopul consumului uman, în următoarele condiții:

a) nu prezintă, în opinia inspectorului, niciun semn clinic de boală;

b) sunt mai întâi eviscerați;

c) sacrificarea, eviscerarea și pregătirea acestora în scopul comercializării sau al transformării pentru consum uman sunt efectuate în conformitate cu normele de drept în domeniu;

[...]”

34. Atunci când a fost notificat Decretul din 1994, peștii din clasele de vârstă 1993 și 1994 nu atinseseră o dimensiune de comercializare și, prin urmare, a fost necesar să fie omorâți și distruși în conformitate cu articolul 4 din acest decret. Peștii din clasa de vârstă 1991, care aveau o dimensiune de comercializare, au fost sacrificați pentru a fi comercializați sau transformați în scopul consumului uman, în conformitate cu articolul 5 din același decret.

35. Ca urmare a focarului de SHV în cauză, Decizia 92/538 a fost modificată prin Decizia 94/817/CE a Comisiei din 15 decembrie 1994 (JO L 337, p. 88), astfel încât să redefinească zonele autorizate în ceea ce privește SHV ca incluzând „teritoriu[1] Marii Britanii cu excepția insulei Gigha”.

36. MSL a solicitat Secretary of State o despăgubire pentru pierderile pe care pretinde că le-a suferit ca urmare a sacrificării și distrugerii claselor de vârstă 1993 și 1994, precum și ca urmare a sacrificării și comercializării premature și forțate a peștilor din clasa de vârstă 1991. În mai 1996, Secretary of State a informat reclamanta în acțiunea principală că nu considera că aceasta avea dreptul la o despăgubire și că, în plus, nu era corespunzător să beneficieze de o despăgubire *ex gratia*, pe motiv că politica bine stabilită a guvernului era de a nu acorda o despăgubire destinatarilor unor măsuri adoptate în cadrul combaterii bolilor peștilor.

37. Booker a introdus o acțiune împotriva Secretary of State pentru a obține un control judecătoresc al Regulamentului nr. 7 din Diseases of Fish (Control) Regulations 1994 și a deciziei de refuzare a acordării de despăgubiri, adoptată de către Secretary of State în mai 1996. În primă instanță, Lord Ordinary al Court of Session (Scotland) (Regatul Unit) a hotărât că Secretary of State acționase în mod ilegal, având în vedere că nu a prevăzut acordarea niciunei despăgubiri, pe cale legislativă sau administrativă, în cazul adoptării deciziilor de sacrificare în temeiul regulamentului menționat anterior.

38. Secretary of State a introdus o acțiune împotriva acestei decizii. Scottish Ministers, succesorul pe plan juridic al Secretary of State, a adoptat poziția acestuia în ceea ce privește cererea de despăgubiri și a continuat procedura de apel.

39. Considerând că soluționarea litigiului din acțiunea principală depinde de o interpretare a dreptului comunitar, Court of Session (Scotland) a decis să suspende judecata și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) În cazul în care un stat membru, pentru a se conforma obligației care îi este impusă de Directiva 93/53/CEE de a adopta măsuri de combatere a apariției unui focar al unei boli

menționate în Lista II, într-o exploatație autorizată sau o zonă autorizată, adoptă o măsură națională a cărei executare implică distrugerea și sacrificarea peștilor, principiile de drept comunitar privind protecția drepturilor fundamentale, în special dreptul de proprietate, trebuie să fie interpretate în sensul că îi impun acestuia să adopte măsuri care prevăd acordarea unei despăgubiri:

a) proprietarului peștilor care au fost distruși și

b) proprietarului peștilor a căror sacrificare imediată a fost ordonată, făcând astfel necesară vânzarea imediată a acestora de către proprietar?

2) În cazul în care statul membru este obligat să adopte asemenea măsuri, conform căror criterii de interpretare trebuie să aprecieze o instanță națională dacă măsurile adoptate sunt conforme cu drepturile fundamentale, în special dreptul de proprietate, a căror respectare este asigurată de Curte și care decurg în special din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale?

3) Aceste criterii necesită, în special, ca măsurile în cauză să facă o distincție între situația în care apariția focarului bolii are loc din vina proprietarului peștilor afectați și situația în care nu este vina proprietarului?"

În cauza C-64/00

40. Hydro Seafood are ca activitate creșterea de somoni în mai multe exploatații situate în partea de vest a Scoției. În 1998, aceste exploatații au fost afectate de AIS. În temeiul Regulamentului nr. 5 din Diseases of Fish (Control) Regulations 1994, Secretary of State a comunicat Hydro Seafood, în perioada mai-iulie 1998, mai multe decrete (denumite în continuare „Decretele din 1998”) prin care ordona distrugerea stocurilor acestora de pești care nu au atins dimensiunea comercială, precum și comercializarea stocurilor sale de pești care au atins această dimensiune.

41. Hydro Seafood s-a conformat Decretelor din 1998. Totuși, aceasta a pretins că, pe lângă prejudiciul care a rezultat în mod direct din distrugerea și comercializarea prematură a stocurilor sale de pește, a trebuit să suporte costuri suplimentare considerabile, din cauza măsurilor practice stricte impuse de aceste decrete. Prin urmare, Hydro Seafood a solicitat Secretary of State să fie despăgubită pentru pierderile estimate de către aceasta la 14 milioane GBP. Acesta a respins cererea și a refuzat orice despăgubire.

42. În martie 1999, Hydro Seafood a introdus împotriva Secretary of State o acțiune de control jurisdicțional al acestei decizii de refuzare a despăgubirii. După ce au succedat Secretary of State, Scottish Ministers au adoptat aceeași poziție ca și acesta.

43. Considerând că litigiul din acțiunea principală ridică întrebări similare, dar nu identice cu cele adresate Curții în cauza C-20/00, Court of Session (Scotland) a decis să suspende judecata și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) În cazul în care un stat membru, pentru a se conforma obligației care îi este impusă de Directiva 93/53/CEE de a adopta măsuri de combatere a apariției unui focar al unei boli menționate în Lista I, adoptă o măsură națională a cărei executare implică distrugerea și sacrificarea peștilor, principiile de drept comunitar privind protecția drepturilor fundamentale, în special dreptul de proprietate, trebuie să fie interpretate în sensul că îi impun acestuia să adopte măsuri care prevăd acordarea unei despăgubiri:

a) proprietarului peștilor care au fost distruși și

b) proprietarului peștilor a căror sacrificare imediată a fost ordonată, făcând astfel necesară vânzarea imediată a acestora de către proprietar?

2) În cazul în care statul membru este obligat să adopte asemenea măsuri, conform căror criterii de interpretare trebuie să aprecieze o instanță națională dacă măsurile adoptate sunt conforme cu drepturile fundamentale, în special dreptul de proprietate, a căror respectare este asigurată de Curte și care decurg în special din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale?

3) Aceste criterii necesită, în special, ca măsurile în cauză să facă o distincție între situația în care apariția focarului bolii are loc din vina proprietarului peștilor afectați și situația în care nu este vina proprietarului?

4) Directiva 93/53/CEE, în măsura în care nu prevede acordarea, în caz de epidemie confirmată de AIS, unei despăgubiri a) proprietarului peștilor care au fost distruși și b) proprietarului peștilor a căror sacrificare imediată a fost ordonată, făcând astfel necesară vânzarea imediată a acestora de către proprietar, este ilegală deoarece încalcă dreptul fundamental de proprietate?”

Cu privire la prima și la a doua întrebare din cauzele C-20/00 și C-64/00, precum și cu privire la a patra întrebare din cauza C-64/00

44. Cu titlu introductiv, trebuie subliniat faptul că Directiva 93/53 prevede că, în crescătoriile afectate de anumite boli, statele membre asigură, între altele, adoptarea următoarelor măsuri:

– în ceea ce privește bolile din Lista I, pe de o parte, toți peștii care manifestă semne de boală sunt considerați ca material cu grad ridicat de risc și sunt distruși sub supravegherea serviciului oficial; pe de altă parte, toți peștii vii sunt fie sacrificați și distruși sub supravegherea serviciului oficial, fie, în cazul peștilor care au atins dimensiunile de comercializare și nu manifestă semne clinice de boală, sacrificați sub supravegherea serviciului oficial pentru introducerea pe piață sau pentru transformarea în scopul consumului uman [articolul 6 primul paragraf litera (a) din Directiva 93/53];

– în ceea ce privește bolile din Lista II, reacordarea autorizației unei zone, prevăzută de Directiva 91/67 modificată, este subordonată cerințelor impuse de Anexa B la această ultimă directivă, în special la sacrificarea tuturor peștilor care există în exploatațiile infectate și la îndepărtarea peștilor infectați sau contaminați; cu toate acestea, serviciul oficial poate să autorizeze îngrășarea până la dimensiunea de comercializare a peștelui care urmează a fi sacrificat (articolul 9 din Directiva 93/53).

45. În acest context, primele două întrebări adresate în fiecare dintre cauzele C-20/00 și C-64/00, precum și a patra întrebare adresată în cauza C-64/00, urmăresc să afle, pe de o parte, dacă Directiva 93/53, în măsura în care impune măsuri minime de combatere a bolilor din Lista I, este lipsită de validitate din cauza unei încălcări a dreptului fundamental de proprietate și, pe de altă parte, dacă măsurile adoptate de către un stat membru împotriva bolilor din Listele I și II, în cadrul aplicării directivei menționate anterior, sunt incompatibile cu același drept, în cazul în care nici această directivă, nici măsurile naționale adoptate pentru aplicarea acesteia nu prevăd acordarea unei despăgubiri în favoarea proprietarilor afectați.

Observații prezentate Curții

46. Toate părțile interesate care au prezentat observații Curții subliniază faptul că drepturile fundamentale fac parte integrantă din principiile generale ale dreptului comunitar. În plus, acestea afirmă că cerințele care decurg din protecția drepturilor fundamentale în cadrul ordinii juridice comunitare au caracter obligatoriu pentru statele membre, de asemenea, atunci când acestea pun în aplicare reglementări comunitare și când astfel de drepturi includ dreptul de proprietate, care este consacrat, de asemenea, de articolul 1 din Protocolul adițional nr. 1 la Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale, semnată la Roma la 4 noiembrie 1950 (denumită în continuare „CEDO”).
47. Booker și Hydro Seafood susțin că principiile dreptului comunitar privind protecția drepturilor fundamentale, în special a dreptului de proprietate, trebuie să fie interpretate în sensul că impun plățirea unei despăgubiri proprietarilor ai căror pești au fost fie distruși, fie omorâți și distruși, fie sacrificați în circumstanțe precum cele din acțiunile principale. În această privință, acestea invocă, în special, jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (CEDO, Hotărârile Sporrang și Lönnroth împotriva Suediei din 23 septembrie 1982, seria A nr. 52; James și alții împotriva Regatului Unit din 21 februarie 1986, seria A nr. 98 și Pressos Compania Naviera SA și alții împotriva Belgiei din 20 noiembrie 1995, seria A nr. 332).
48. Conform reclamantelor în acțiunea principală, existența și nivelul unei asemenea despăgubiri sunt elemente importante ale echilibrului între interesul general și drepturile individuale, care permit garantarea faptului că protecția recunoscută la articolul 1 din Protocolul adițional nr. 1 la CEDO împotriva exproprierii și privării de utilizare a bunurilor nu este iluzorie sau complet ineficientă.
49. Acestea susțin că nu pretind faptul că restricțiile aduse în acțiunile principale dreptului lor de proprietate contravin obiectivelor de interes general urmărite de Comunitate în cadrul organizării comune a pieței acvaculturii. Cu toate acestea, în lipsa oricărei forme de despăgubire, măsurile adoptate de Guvernul Regatului Unit constituie o intervenție disproporționată și intolerabilă care aduce atingere însăși esenței acestui drept.
50. Booker și Hydro Seafood susțin, de asemenea, că, în măsura în care aduce atingere unui drept fundamental precum dreptul de proprietate, lipsa oricărei despăgubiri în favoarea persoanelor afectate de măsuri naționale care pun în aplicare o directivă constituie o încălcare a principiului proporționalității.
51. În continuare, Hydro Seafood susține că nu există nicio circumstanță excepțională de natură să justifice un refuz absolut de despăgubire a prejudiciului suferit din cauza măsurilor care fac obiectul acțiunii principale.
52. Scottish Ministers, Guvernul Regatului Unit, guvernele francez, italian, Guvernul Țărilor de Jos și guvernul norvegian, precum și Consiliul și Comisia, susțin, dimpotrivă, că, pe de o parte, Curtea de Justiție nu a hotărât niciodată că principiile generale ale dreptului comunitar impun plata de despăgubiri în circumstanțe precum cele din acțiunile principale și că, pe de altă parte, o asemenea lipsă a despăgubirii este compatibilă cu jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

53. În plus, Scottish Ministers, Guvernul Țărilor de Jos și Comisia consideră că pierderile suferite de către reclamantele în acțiunea principală rezultă mai puțin din distrugerea și sacrificarea ordonate și mai mult din apariția bolilor pe care Comunitatea este îndreptățită să le combată.
54. Conform guvernelor francez, italian, Guvernului Țărilor de Jos și guvernului norvegian, precum și Consiliului și Comisiei, în cazul în care distrugerea și sacrificarea peștilor sunt justificate de un obiectiv de interes general al Comunității și aceste măsuri nu sunt disproporționate în raport cu obiectivul urmărit astfel încât să aducă atingere însăși substanței dreptului de proprietate, acestea nu trebuie să fie însoțite în mod necesar de o despăgubire.
55. În ceea ce privește validitatea Directivei 93/53, Hydro Seafood susține că, deși această directivă nu prevede în mod expres un regim de despăgubire în favoarea crescătorilor afectați de măsurile pe care aceasta le impune, îl prevede în mod implicit. Presupunând că statele membre nu au avut puterea sau obligația de a institui un regim de despăgubire pentru acești crescători, dispozițiile pertinente ale directivei menționate anterior ar trebui să fie considerate ca fiind ilegale.
56. Conform guvernului italian și Guvernului Țărilor de Jos, precum și Consiliului și Comisiei, faptul că Directiva 93/53 nu conține nicio dispoziție care să prevadă despăgubirea crescătorilor nu implică faptul că aceasta aduce atingere dreptului de proprietate și că astfel este viciată de ilegalitate.
57. De asemenea, Guvernul Țărilor de Jos susține că, în lipsa unor dispoziții comunitare care să reglementeze această problemă, principiul și forma acestei despăgubiri sunt de competența fiecărui stat membru.

Aprecierea Curții

58. Adoptând Directiva 93/53, organul legislativ comunitar a definit măsurile de ordin sanitar și profilactic, pe care statele membre trebuie să le adopte pentru prevenirea și eliminarea anumitor boli ale peștilor de pe teritoriul acestora.
59. În primul rând, trebuie să se constate că un drept de despăgubire pentru proprietarii ai căror pești au fost distruși sau sacrificați în urma punerii în aplicare a acestor măsuri nu rezultă nici din cadrul general, nici din formularea Directivei 93/53.
60. Cu siguranță, articolul 17 din Directiva 93/53 prevede că Decizia 90/424 stabilește condițiile care reglementează contribuția financiară a Comunității la măsurile legate de punerea în aplicare a acestei directive. Decizia 90/424 prevede un ajutor financiar comunitar pentru state membre care au efectuat cheltuieli, în special, pentru despăgubirea proprietarilor ale căror animale au fost sacrificate sau distruse în scopul combaterii anumitor boli, fie în cadrul măsurilor de urgență, fie în cadrul programelor de eradicare și de monitorizare.
61. Cu toate acestea, lista din articolul 3 alineatul (1) din Decizia 90/424, care enumeră bolile cărora li se aplică măsurile de urgență, nu menționează nicio boală a peștilor.
62. În plus, în temeiul articolului 3 alineatul (2) din Decizia 90/424, un stat membru poate beneficia de contribuția financiară a Comunității la măsurile de urgență care se impun în cazul apariției bolilor prevăzute la alineatul (1) din acest articol numai cu condiția ca măsurile aplicate imediat de către acest stat să includă, în special, cel puțin despăgubirea rapidă și adecvată a crescătorilor. Prin urmare, numai în cazul în care statul membru decide să acorde o

asemenea despăgubire și îndeplinește cerințele menționate anterior poate beneficia de contribuția financiară a Comunității.

63. În ceea ce privește măsura financiară Comunitară prevăzută la articolul 24 din Decizia 90/424 pentru eradicarea și monitorizarea bolilor, aceasta se poate aplica numai celor menționate în lista din anexa la această decizie. De la intrarea în vigoare a Deciziei 94/370, singura boală a peștilor prevăzută în această listă este necroza hematopoietică infecțioasă.
64. Prin urmare, trebuie să se verifice dacă, în lipsa despăgubirii proprietarilor afectați, Directiva 93/53 este compatibilă cu dreptul fundamental de proprietate.
65. În această privință, trebuie să se observe că, în conformitate cu o jurisprudență constantă, drepturile fundamentale fac parte integrantă din principiile generale de drept a căror respectare este asigurată de Curte și că, în acest scop, Curtea se inspiră din tradițiile constituționale comune statelor membre, precum și din indicațiile furnizate de tratatele internaționale pentru protecția drepturilor omului, la care statele membre au cooperat sau au aderat (a se vedea, în acest sens, Hotărârea din 13 decembrie 1979, Hauer, cauza 44/79, Rec., p. 3727, punctul 15). În această privință, CEDO are o importanță specială (a se vedea, în special, Hotărârea din 6 martie 2001, Connolly/Comisia, cauza C-274/99 P, Rec., p. I-1611, punctul 37 și Hotărârea din 22 octombrie 2002, Roquette Frères, cauza C-94/00, Rec., p. I-9011, punctul 25).
66. Principiile stabilite de această jurisprudență au fost reafirmate în preambulul Actului Unic European, apoi în articolul F alineatul (2) din Tratatul privind Uniunea Europeană (Hotărârea din 15 decembrie 1995, Bosman, cauza C-415/93, Rec., p. I-4921, punctul 79). În continuare, acestea sunt reluate în articolul 6 alineatul (2) din Tratatul UE, în temeiul căruia „Uniunea respectă drepturile fundamentale, astfel cum sunt garantate de Convenția europeană pentru apărarea drepturilor și a libertăților fundamentale [...] și astfel cum rezultă acestea din tradițiile constituționale comune ale statelor membre, ca principii generale ale dreptului comunitar”.
67. Printre drepturile fundamentale protejate în acest fel de către Curte figurează dreptul de proprietate (Hotărârea Hauer, menționată anterior, punctul 17).
68. Cu toate acestea, drepturile fundamentale nu apar ca prerogative absolute, ci trebuie să fie luate în considerare în raport cu funcția acestora în societate. În consecință, exercitarea acestor drepturi poate fi restricționată, în special în cadrul unei organizări comune a piețelor, cu condiția ca aceste restricții să corespundă efectiv unor obiective de interes general urmărite de Comunitate și să nu constituie, ținând seama de scopul urmărit, o intervenție disproporționată și intolerabilă care aduce atingere însăși substanței acestor drepturi (a se vedea Hotărârea din 13 iulie 1989, Wachauf, cauza 5/88, Rec., p. 2609, punctul 18; Hotărârea din 10 ianuarie 1992, Kühn, cauza C-177/90, Rec., p. I-35, punctul 16 și Hotărârea din 15 aprilie 1997, Irish Farmers Association și alții, cauza C-22/94, Rec., p. I-1809, punctul 27).
69. Acestea sunt criteriile în lumina cărora trebuie apreciată compatibilitatea regimului care face obiectul acțiunii principale cu cerințele care decurg din protejarea dreptului fundamental de proprietate.
70. În primul rând, este necesar să fie identificate obiectivele urmărite de Directiva 93/53 și, în al doilea rând, trebuie să se aprecieze dacă, ținând seama de aceste obiective, măsurile de distrugere și de sacrificare prevăzute de directiva menționată anterior constituie, în lipsa unei

despăgubiri în favoarea proprietarilor afectați, o intervenție disproporționată și intolerabilă care aduce atingere însăși substanței dreptului de proprietate.

71. Dispozițiile Directivei 93/53 trebuie să fie apreciate în contextul organizării comune a pieței animalelor și produselor de acvacultură, care se află în strânsă legătură cu politica structurală comunitară în acest domeniu. Anumite obiective urmărite în domeniu rezultă din Directiva 91/67 modificată.
72. Din Directiva 91/67 modificată rezultă că politica pusă în aplicare de Comunitate urmărește să contribuie la realizarea pieței interne a animalelor și produselor de acvacultură, evitând totodată propagarea bolilor contagioase ale peștilor.
73. Prin urmare, această directivă urmărește să atingă, în cadrul orientărilor definite la articolul 39 din Tratatul CE (devenit, după modificare, articolul 33 din Tratatul CE), un dublu obiectiv care este, pe de o parte, să asigure, prin realizarea pieței interne, dezvoltarea rațională a sectorului acvaculturii, precum și creșterea productivității acestuia și, pe de altă parte, să stabilească la nivel comunitar normele de sănătate animală, care reglementează acest sector.
74. Pentru atingerea acestui dublu obiectiv, Directiva 91/67 modificată prevede cerințe generale privind introducerea pe piață a animalelor de acvacultură, inclusiv speciile sensibile la bolile din Listele I și II. Aceasta stabilește o gamă largă de norme care se aplică atât la nivelul autorizării zonelor și exploatațiilor considerate ca fiind total sau parțial lipsite de bolile din Lista II, inclusiv SHV, cât și la nivelul introducerii pe piață a animalelor și produselor de acvacultură.
75. În ceea ce privește bolile din Lista II, trebuie menționate în mod special articolele 5-7 și 9, precum și Anexa A la Directiva 91/67 modificată. Întrucât situația sănătății animalelor de acvacultură nu este uniformă pe teritoriul Comunității, aceste dispoziții definesc și reglementează zone și exploatații autorizate, care beneficiază de o stare de sănătate specială, pentru a facilita introducerea pe piață a peștilor care provin din aceste zone și exploatații.
76. În special, articolul 7 din Directiva 91/67 modificată prevede faptul că peștii din speciile sensibile la bolile din Lista II pot fi, în mod liber, transportați vii și introduși pe piață în Comunitate dacă provin dintr-o zonă sau dintr-o exploatație autorizată. Pentru a permite o asemenea introducere pe piață, această directivă definește condițiile și procedura aplicabile autorizării unei zone sau unei exploatații, precum și pentru menținerea, suspendarea, reabordarea și retragerea autorizației.
77. Directiva 93/53 a fost adoptată în acest context. De asemenea, din preambulul acestei directive rezultă că aceasta îndeplinește o dublă funcție. Pe de o parte, aceasta trebuie să permită adoptarea unor măsuri de control de îndată ce este suspectată prezența, într-o exploatație, a unei boli din Listele I și II, pentru a putea fi întreprinsă o acțiune imediată și eficace, de îndată ce se confirmă prezența bolii. Pe de altă parte, întrucât un focar de boală poate să se extindă rapid și să devină o epizootie care provoacă moartea a numeroși pești, precum și dezechilibre de o asemenea amploare încât profitabilitatea acvaculturii poate fi redusă considerabil, directiva menționată anterior urmărește să prevină răspândirea bolii, în special printr-un control atent al circulației peștilor și produselor care pot răspândi infecția.
78. Prin urmare, Directiva 93/53 urmărește să contribuie la realizarea pieței interne a animalelor și a produselor de acvacultură și face parte dintr-un regim destinat să stabilească măsuri comunitare minime pentru combaterea anumitor boli ale peștilor. În consecință, măsurile pe

care le impune această directivă sunt conforme cu obiectivele de interes general urmărite de Comunitate.

79. În ceea ce privește problema stabilirii dacă restricțiile privind dreptul de proprietate care rezultă din aceste măsuri constituie, ținând seama de scopul urmărit și în absența unei despăgubiri, o intervenție disproporționată și intolerabilă care aduce atingere însăși substanței dreptului de proprietate, trebuie să se sublinieze, în primul rând, că măsurile menționate anterior au un caracter urgent și sunt destinate să garanteze că o acțiune eficace este întreprinsă din momentul în care este confirmată prezența bolii, precum și să elimine orice risc de răspândire sau de supraviețuire a agentului patogen.
80. În continuare, măsurile menționate nu au ca efect să priveze proprietarii exploatațiilor de acvacultură de utilizarea acestora din urmă, ci să le permită acestora să-și desfășoare în continuare activitatea.
81. Într-adevăr, distrugerea și sacrificarea imediată a tuturor peștilor le permite proprietarilor respectivi să își repopuleze cât mai repede crescătoriile afectate.
82. Prin urmare, măsurile menționate anterior permit reluarea transportului și introducerea pe piață în Comunitate a peștilor vii din speciile sensibile la bolile din Listele I și II, astfel încât toate părțile interesate, inclusiv proprietarii exploatațiilor de acvacultură, să poată beneficia de efectele acestora.
83. În cele din urmă, trebuie subliniat faptul că, astfel cum a recunoscut însăși Booker, activitatea pe care aceasta o exercită ca proprietar al unei exploatații de acvacultură implică riscuri comerciale. Astfel cum au susținut în mod întemeiat Scottish Ministers, Guvernul Regatului Unit și Guvernul Țărilor de Jos, precum și Comisia, reclamantele în acțiunea principală se pot aștepta, în calitate de crescători, ca în orice moment să se declanșeze o boală a peștilor și să le provoace un prejudiciu. Acest risc este inerent activității de creștere și de comercializare de animale vii și constituie consecința unui eveniment natural, atât în ceea ce privește bolile din Lista I, cât și cele din Lista II.
84. În ceea ce privește amplexarea unui eventual prejudiciu, trebuie să se constate că peștii care prezintă semne clinice de boală nu au, din cauza stării acestora, nicio valoare comercială. În ceea ce privește peștii care au atins o dimensiune de comercializare și au putut fi comercializați sau transformați pentru consumul uman, având în vedere că nu prezentau, în momentul sacrificării lor, niciun semn clinic de boală, eventuala pierdere suferită de crescători din cauza sacrificării imediate a acestui tip de pești provine din faptul că aceștia nu au putut alege momentul cel mai favorabil pentru comercializarea lor. De fapt, trebuie subliniat faptul că, din cauza riscului ca acești pești să prezinte pe viitor asemenea semne, nu este posibilă stabilirea unui moment mai favorabil pentru comercializarea acestora. În ceea ce privește toate celelalte tipuri de pești, nu se poate stabili dacă au vreo valoare comercială, datorită riscului ca aceștia să prezinte pe viitor semne clinice de boală.
85. Cu siguranță, organul legislativ comunitar poate considera, în cadrul puterii largi de apreciere de care dispune în domeniul politicii agricole (a se vedea Hotărârea din 6 aprilie 1995, Flip și Verdegem, cauza C-315/93, Rec., p. I-913, punctul 26), că este indicat să despăgubească, parțial sau total, proprietarii exploatațiilor în care sunt distruse și sacrificate animale. Totuși, din această constatare nu poate fi dedusă existența, în dreptul comunitar, a unui principiu general care impune acordarea unei despăgubiri în toate situațiile.

86. Din considerentele menționate anterior rezultă că măsurile minime imediate de distrugere și de sacrificare impuse de Directiva 93/53 pentru a controla bolile din Lista I, în lipsa unei despăgubiri pentru proprietarii afectați, nu constituie o intervenție disproporționată și intolerabilă care aduce atingere însăși substanței dreptului de proprietate.
87. Prin urmare, trebuie să se răspundă la a patra întrebare adresată în cauza C-64/00 că examinarea acesteia nu a indicat elemente de natură să afecteze validitatea Directivei 93/53 pe motiv că aceasta impune măsuri minime de combatere a bolilor din Lista I fără să prevadă acordarea unei despăgubiri pentru proprietarii afectați de aceste măsuri.
88. În ceea ce privește aplicarea Directivei 93/53 de către statele membre, trebuie subliniat faptul că, în conformitate cu o jurisprudență constantă (a se vedea, în special, Hotărârea Wachauf, menționată anterior, punctul 19 și Hotărârea din 24 martie 1994, Bostock, cauza C-2/92, Rec., p. I-955, punctul 16), cerințele care decurg din protejarea drepturilor fundamentale în cadrul ordinii juridice comunitare sunt, de asemenea, obligatorii pentru statele membre atunci când acestea pun în aplicare reglementări comunitare și, prin urmare, acestea sunt obligate, pe cât posibil, să aplice aceste reglementări în condiții care nu încalcă cerințele menționate anterior.
89. Regatul Unit a adoptat măsurile minime de combatere a bolilor din Lista I prevăzute de Directiva 93/53. Acesta nu a făcut uz de dreptul acordat statelor membre la articolul 9 alineatul (3) din această directivă de a autoriza îngrășarea peștilor, infectați cu o boală din Lista II, până când aceștia ating o dimensiune de comercializare, ci a impus, în privința bolilor din Lista II, măsuri echivalente cu cele prevăzute de directiva menționată anterior împotriva bolilor din Lista I.
90. În situații precum cele din acțiunile principale, punerea în aplicare de către un stat membru, pe de o parte, a unor măsuri obligatorii de combatere a bolilor din Lista I identice cu măsurile minime pe care Comunitatea le-a impus pentru bolile menționate anterior și care nu prevăd acordarea unei despăgubiri nu constituie, având în vedere considerentele de la punctele 79-85 din prezenta hotărâre, o intervenție disproporționată și intolerabilă care aduce atingere însăși substanței dreptului de proprietate.
91. Pe de altă parte, distrugerea și sacrificarea imediată a peștilor care se aflau într-o exploatație afectată de către una dintre bolile din Lista II permite reacordarea, într-un stat membru și cât mai rapid cu putință, autorizației unei zone aflate într-o parte a teritoriului Comunității unde boala menționată anterior este absentă. O asemenea reacordare permite comercializarea în Comunitate, cu prima ocazie, a peștilor vii din speciile sensibile la bolile menționate anterior și interzicerea, într-o zonă autorizată, a introducerii pe piață a peștilor vii din speciile respective care nu provin dintr-o zonă autorizată sau dintr-o exploatație autorizată.
92. Din aceleași considerente precum cele menționate la punctele 79-85 și 91 din prezenta hotărâre, în situații precum cele din acțiunile principale, punerea în aplicare de către un stat membru a unor măsuri de combatere a bolilor din Lista II, similare cu măsurile minime pe care Comunitatea le-a impus pentru bolile din Lista I și care nu prevăd acordarea unei despăgubiri, corespunde efectiv obiectivelor de interes general urmărite de către Comunitate și nu constituie o intervenție disproporționată și intolerabilă care aduce atingere însăși substanței dreptului de proprietate.
93. Prin urmare, trebuie să se răspundă la primele două întrebări adresate în cauzele C-20/00 și C-64/00 că măsurile de distrugere și de sacrificare imediată a peștilor, puse în aplicare de un stat membru în vederea combaterii bolilor din Listele I și II în cadrul aplicării Directivei 93/53, identice și respectiv similare cu măsurile minime pe care Comunitatea le-a impus pentru

bolile din Lista I și care nu prevăd acordarea unei despăgubiri nu sunt, în situații precum cele din acțiunile principale, incompatibile cu dreptul fundamental de proprietate.

Cu privire la a treia întrebare din cauzele C-20/00 și C-64/00

94. Prin a treia întrebare adresată în cauzele C-20/00 și C-64/00, instanța de trimitere întreabă dacă aprecierea compatibilității cu dreptul fundamental de proprietate a măsurilor adoptate de către un stat membru în vederea combaterii bolilor din Listele I și II, în cadrul aplicării Directivei 93/53, poate varia, depinzând dacă apariția focarului bolii este sau nu din culpa proprietarului peștilor.
95. Având în vedere răspunsurile date la prima și a doua întrebare în cauzele C-20/00 și C-64/00, trebuie să se răspundă la a treia întrebare în aceste cauze că faptul că apariția focarului bolii este sau nu din vina proprietarului peștilor, în situații precum cele din acțiunile principale, nu are nici un efect asupra compatibilității cu dreptul fundamental de proprietate a măsurilor impuse de către un stat membru în vederea combaterii bolilor din Listele I și II în cadrul aplicării Directivei 93/53.

Cu privire la cheltuielile de judecată

96. Cheltuielile efectuate de către Guvernul Regatului Unit, guvernele francez, italian, Guvernul Țărilor de Jos și guvernul norvegian, precum și de către Consiliu și Comisie, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile din acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebările care i-au fost adresate de Court of Session (Scotland), prin ordonanțele din 11 ianuarie și 18 februarie 2000, declară:

- 1) Examinarea celei de-a patra întrebări preliminare în cauza C-64/00 nu a evidențiat elemente de natură să afecteze validitatea Directivei 93/53/CEE a Consiliului din 24 iunie 1993 de stabilire a unor măsuri comunitare minime pentru controlul anumitor boli ale peștilor, datorită faptului că aceasta impune măsuri minime de combatere a bolilor din Lista I din Anexa A la Directiva 91/67/CEE a Consiliului din 28 ianuarie 1991 privind condițiile de sănătate animală care reglementează introducerea pe piață a animalelor și a produselor de acvacultură, astfel cum a fost modificată de Directiva 93/54/CEE a Consiliului din 24 iunie 1993, fără să prevadă acordarea unei despăgubiri pentru proprietarii afectați de aceste măsuri.**
- 2) Măsurile de distrugere și de sacrificare imediată a peștilor, puse în aplicare de un stat membru în vederea combaterii bolilor din Listele I și II din anexa menționată anterior în cadrul aplicării Directivei 93/53, identice și respectiv similare cu măsurile minime pe care Comunitatea le-a impus pentru bolile din Lista I și care nu prevăd acordarea unei despăgubiri nu sunt, în situații precum cele din acțiunile principale, incompatibile cu dreptul fundamental de proprietate.**

3) Faptul că apariția focarului bolii este sau nu din vina proprietarului peștilor, în situații precum cele din acțiunile principale, nu are niciun efect asupra compatibilității cu dreptul fundamental de proprietate a măsurilor impuse de către un stat membru, în vederea combaterii bolilor din Listele I și II din anexa menționată anterior, în cadrul aplicării Directivei 93/53.

Rodríguez Iglesias
Timmermans
La Pergola
von Bahr

Puissochet
Gulmann
Macken

Schintgen
Edward
Colneric
Cunha Rodrigues

Pronunțată astfel în ședință publică la Luxemburg, 10 iulie 2003.

Grefier
R. Grass

Președinte
G. C. Rodríguez Iglesias